

knih predstavuje Klúčikova tvorba pozitívny príklad ilustrácie konkrétne vymedzenej svojou väzbou na literárne dielo (de), svojou väzbou na esteticko-výchovnú a informačnú intenciu, ktorú tento druh (žáner) ilustrácie sleduje. V hľadani súčasného jazyka ilustrácie sa Klúčik vyhýba tým úskaliam, ktoré zdôrazňujú výtvornosť na úkor ostatných funkcií, tým koncepciami, u ktorých výtvornosť neraz prerastá do preestetizovania, ktoré je v knihách pre najmenších a v dobrodružnej literatúre najproblematickejšie.

Klúčikove ilustrácie novým spôsobom aktualizujú tradičné poňatie ilustrácie, ktoré citlivo vyvažuje (udržiava v rovnováhe) rozpor medzi potrebou vizuálnej informácie čitateľa a potrebou uspokojiť čitateľa esteticky citlivého (oboznámeného s vývojom moderného umenia a ilustrácie poslednej doby). Toto poňatie ilustrácie, výrazovo postavené na kresbovo-grafickom jazyku, navyiac autor obohacuje o moment humorno-fantastický podľa schémy: „najskôr sa myšlienka spája spolu so skutočnosťou, potom nastupuje sprostredkujúca úloha humoru, až je myšlienka od skutočnosti oddelená“ (J. Heldová, 1984).

Andrej Švec

Vydala Správa kultúrnych zariadení MK SSR v Bratislave, 1988.
Zodpovedný za vydanie: Ing. Pevný Straka, riaditeľ.
Odborná spolupráca: PhDr. Andrej Švec.
Grafická úprava: Karol Rosemáry.
Tlač: Slovprint Bratislava.
Náklad: 1000 ks.
Povolenie: MVB: 31/88.

PETER KLÚČIK
D. Dušek: *Babka na rebriku*, Mladé letá, Bratislava 1986

Pomocníci

„Ignácko, Ignácko,“ povedala. „Načo sú ti traky, ved máš v nohaviciach remeň, daj ich sem, pomôžem ti s pílením!“
Opísala jeden koniec trakov okolo moruše, druhý priviazala o pilku, takže keď sa Ignác pustil do roboty, fahal pilku iba k sebe; naspáť ju fahal traky.
Teraz sa mu robilo!
Babka zatiaľ zašla do záhrady, vzala rýľ a začala obracat prázdnu hriadku na špenáte.
Z kuchynských hodín vykukla a zakukala kukučka.

Pozrela na babku a — a bolo jej smutno.

/ ... /

Nato sa jej pod nohou začal dvíhať malý kopček. Babka prekvapene pozrela, čo sa to deje — a už zo zeme vykukol strýko krt. Zamával babke labkou a znovu sa stratil.

Babka si kvokla, priložila dlane ku kopečku a ticho mu povedala:

„Krtko, krtko, pomôž mojej Katarinke! Pomôžeš aj mne!“
(str. 34–36)

PETER KLÚČIK
V. Bednár: *Hubárske rozprávky*, Mladé letá, Bratislava 1987

O šibaloch, čo okabátili samých seba

„Keď ma ľudia vidia s plnými košíkmi húb, hovoria mi, že mám na hriby nuch a že som s nimi dohodnutý. Iní vravia, že mám šťastie, hoci huby vôbec neviem hľadať. Omyl, veľký omyl! Ja sa s hubami jednoducho kamarátim. Ja hľadám ich a ony zase hľadajú mňa, tak je to! Zábavnejšieho spoločníka v lese by aj tak nenašli.“
(str. 35)

PETER KLÚČIK

Narodil sa 16. marca 1953 v Bratislave. Študoval v rokoch 1974–1980 na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave v oddelení knižnej tvorby u prof. A. Brunovského. Venuje sa voľnej maľbe, grafike a ilustrácii. Žije v Bratislave. Získal Cestné uznanie v súťaži Najkrajšie knihy ČSSR 1985. Účast na Bienále ilustrácií Bratislava 1987.

Vystavené ilustrácie:

Z. Juriev: *Kasandrina ruka*, Mladé letá, Bratislava 1983. Kresba perom a tušom, papier. Majetok autora.

Arthur C. Doyle: *Stratený svet*, Mladé letá, Bratislava 1984. Kresba perom a tušom, papier. Majetok autora.

A. Tolstoj: *Zlatý Klúčik alebo Buratinovo príhody*, Mladé letá, Bratislava 1985. Kresba perom a tušom, akvarel, papier. Majetok autora.

D. Dušek: *Pišťáček sa žení*, Mladé letá, Bratislava 1985. Kresba perom a tušom, akvarel, papier. Majetok autora.

A. Lindgrenová: *Pipi Dlhá Pančucha*, Mladé letá, Bratislava 1986. Kresba perom a tušom, akvarel, papier. Majetok GMB.

J. Fekete: *Tancovanie s drakom*, Východoslovenské vydavateľstvo, Košice 1986. Kresba perom a tušom, akvarel, papier. Majetok autora.

V. Žilinskasová: *Morská hviezdička*, Mladé letá, Bratislava 1987. Kresba perom a tušom, akvarel, papier. Majetok autora.

V. Bednár: *Hubárske rozprávky*, Mladé letá, Bratislava 1987. Kresba perom a tušom, akvarel, papier. Majetok autora.

Slovenská ilustrácia kníh pre deti a mládež je zaiste bohatšia ako tvorba tých, ktorí sa ňou zaoberajú, hodnotia a píšu o nej. Preto milovníci ilustrácie privítali v roku 1980 knihu F. Holešovského *Besedy o ilustráciách a ilustrátoroch*, ktorá vyšla vo vydavateľstve Mladé letá (Bratislava). Medzi kapitolami o pätnástich súčasných najvýznamnejších slovenských ilustrátoroch nájdeme aj stat o humoristickej ilustrácii slovenskej detskej knihy (M. Cipár, L.

Nesselman). Keby Holešovský písal knihu dnes, zaiste by do tejto kapitoly pojal aj Petra Klúčika, absolventa VŠVU v Bratislave, ktorý v čase vydania knihy len vstupoval do výtvarného života. Kto je Peter Klúčik? Jeden z mladších žiakov prof. A. Brunovského, ktorí svoj talent a profesionálnu zručnosť dávali — popri grafickej tvorbe — trvale do služieb ilustrácie detských kníh na Slovensku. Na svojom ilustrátorskom konte má už desať titulov detských kníh. Do povedomia verejnosti sa trvale zapísal napr. svojimi ilustráciami ku knihe A. Lindgrenovej *Pipi Dlhá Pančucha* (Mladé letá 1985). Vyše 50 tisíc výtlačkov tejto knihy (v 3. vydání) sa dlho neohríalo na pulsoch knižkovedcov aj vďaka Klúčikovým ilustráciám. Ukážky z nich mohli zhladať aj návštevníci Biennale ilustrácií Bratislava 1987. Tu už Klúčik vystupuje ako zrelý, štýlovo vyhranený ilustrátor, ktorý prispieva ďalším písmenkom do abecedy tradičnej ilustrácie detskej literatúry (kresba perom tušom kolorovaná akvarelom). Do slovenskej ilustrácie častokrát náročnej na vnímanie použitými výrazovými prostriedkami, akoby zavíal nový, čerstvý vietor! Objavuje sa ilustrácia, ktorú už odniekiaľ poznáme, a predsa je čímsi iná, nová. Zrozumiteľná, vecná, plná humoru, hravá, pritom výtvarne náročná. Typ ilustrácie, s akou sa predstavil na Biennale ilustrácií Bratislava napr. aj švédsky výtvarník U. Löfgren (držiteľ Grand prix BIB 1977) a celý rad ďalších ilustrátorov. Základné črty Klúčikovej ilustrátorskej tvorby pre deti vystihla už v roku 1985 L. Madeková, keď napísala: „Klúčikove ilustrácie pre deti a mládež sa viažu k dejovej zložke textu, pritom však nie sú len opisné, ale majú v sebe vitálne, hravé a neočakávané momenty. A hlavne — sú to ilustrácie skutočne pre deti (a nie pre rodičov). Štylizácia postavičiek, zrozumiteľná kompozícia bohatá na detaily, ktoré podnecujú fantáziu, je blízka detskému vnímateľovi. /.../ Nesnaží sa však za každú cenu o úplne nové, svojrázne poňatie ale nesklzne ani k prílišnej päčivosti podľa tradičného poňatia“ (Výtvarný život 7/1985). K obdobnej charakteristike Klúčikových ilustrácií

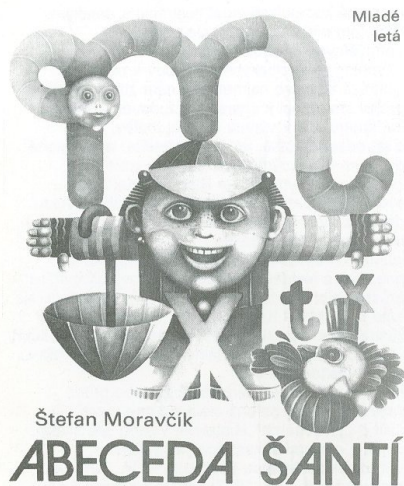

PETER KLÚČIK
A. Lindgrenová: *Pipi Dlhá Pančucha*, Mladé letá, Bratislava 1985

Pipi ide na školský výlet
„Cieľom výletu bol les, ktorý sa volal záračný, lebo bol záračne krásny. Keď prišli už takmer k cieľu, Pipi zoskočila zo sedla, popľapkala koňa a prihovorila sa mu:
— Nosíš nás už tak dlho, že máš právo byť ustať. Lenže prečo by si mal drieť do úmoru? Potom zdvihla koňa a niesla ho vo svojich mocných rukách až na malú rúbaň v lese, kde ich pani učiteľka zastavila.“ (str. 116)

prichádza aj P. Horňák v recenzii knihy D. Duška Babka na rebriku (Mladé letá 1986). Ilustrácie ku knihe ho zaujali „prekypujúci zmyslom pre humor, samopašnou poetickou fantáziou i chuťou vymýšľať a vo svojich ilustráciách (ale aj vo voľnej grafike) rozprávať vzrušené epické deje...“ Klúčik podľa recenzie „... je priam predestinovaný pre detskú ilustráciu — dalo by sa povedať, že je z jej tvorcov, akí sa rodia za generáciu. S Duškovou poetikou sa stretol už pri ilustrovaní knihy *Pistáček* sa žení a na výsledku tohto stretnutia vidno, že sa v nej cíti ako ryba vo vode. Poskytla mu dostatočný priestor pre fantáziu, dovolila mu tvoriť a nie staticky registrovať situácie z textu. Aj ilustrácie Babky na rebriku sú z toho istého cesta ako text: neodolateľné prelínanie pôvabných absurdít s realitou umožňuje poeticky rozvinutú atmosféru Duškovu humornej idyl, dáva jej krídla a spolu s ňou ich aj získava“ (Zlatý máj 1/1988). Výrazovým ťažiskom Klúčikových ilustrácií je kresba a kompozícia obrazu. Nevyhýba sa detailom, stavia na precíznej charakteristike vecí a postáv. Prostredie však len naznačuje. Kresba pokračuje od obrysov skoro plasticky do vnútra zobrazených postáv a vecí, tvary majú syntetickú uzavretosť, vyvažuje jednotlivé celky postáv a vecí so súhrnom kompozície. Vo svojich ilustráciách Klúčik vonkajškovú opisnosť a charakteristiku postáv a vecí podriaďuje vnútornej humornej psychologickéj charakteristike, ktorou, ako výrazovým momentom, zjednocuje všetky zložky kresby. Tým názorne vypovedá o svojom osobitom ilustrátorskom názore (štýle) i o miere svojej účasti na zobrazovaných príbehoch. Humornú nótu textu umocňuje mnohonásobne do obrazovej grotesky prekypujúcej množstvom nápadov. Túto svoju ilustrátorskú kresbovú koncepciu s prekypujúcou dynamikou čiar a línií uviedol už vo svojej prvej ilustrovanej knihe Z. Jurieva Kasandrina ruka (Mladé letá 1983). K čiernobielym ilustráciám sa vracia aj v neskorších obrazových sprievodoch textov (Z. Nleňacki: *Pan Tragačik a Fantomas*, Mladé letá 1986). Klúčik však nie je len kresliar a grafik. Už ilustrácie

ku knihe A. Tolstaja *Zlatý Klúčik* alebo *Buratinove príhody* (Mladé letá 1984) dotvára aj pestrá farebnosťou s vyváženou harmóniou teplých a studených odtieňov. Odtvety pomocou farby stupňuje dekoratívnosť svojich obrázkov a zmeriňuje určitú štylistickú strnulosť. Nevyhýba sa — v záujme psychologickéj prekrísenosti postáv — ani naturalizujúcej charakteristike. Klúčikove ilustrácie pôsobia vládne a prijemne a vtierajú sa do priaznivej detskej atmosféry. Autor ilustruje prevažne knihy pre najmenších (deti do 10 rokov) a v súlade so svojimi estetickými i výtvarnými predstavami usiluje o adekvátnu komunikatívnosť svojich obrázkov (vo vzťahu k textu i k detskej presvedčiteľnosti). Sám som sa neraz presvedčil o tom, že jeho ilustrácie sú navyše skutočne predchutné humorom, lebo deti sa pri ich pozraní schuti smejú. Klúčikova doterajšia ilustrátorská tvorba vhodným spôsobom vyplýva v tomto výtvarnom žánri na Slovensku v ostatných rokoch určitú medzeru, ktorou bol nedostatok výtvarne náročných, esteticky pôsobivých a pritom na vecnej, obrysovej kresbe založených ilustrácií tradičného poňatia, ktoré od konca minulého storočia (od čias W. Buscha) sa stále tešia obľube značnej časti detských (i dospelých) čitateľov. Humornogroteskná nadsádzka a kresbový detail i farebná dekoratívnosť skĺbené do osobného výtvarného štýlu, ktorý sa nesnaží za každú cenu celkom sa svojou obraznou poetikou odlišiť od podobných svetových prístupov, robia z Klúčikovych ilustrácií výtvarne adekvátne tvorivý počin tešiaci sa zaslúženej priazni verejnosti. Klúčik vedome počítal s detskou percepciou a s jej možnosťami, s detskou fantáziou, s detskou aktivitou a pod. Neváhaj preto vsadiť na tradičnú hodnotu ilustrácie (zrozumiteľnosť, dokumentárna kresbovo-grafická opisnosť, humorné črty, bezprostredný dejový kontakt obrazu a textu a pod.), ktoré svojím spôsobom aktualizuje, „inovuje“ a svojiským spôsobom ozvlášťňuje. Zaujímavým výtvarným nastolením kontrastu medzi realitou a fantastickou prekonáva úskalia lacnej žánrovosti. V dialógu o cestách súčasnej ilustrácie detských

VLADIMÍR KARDELIS
 Štefan Moravčík: *Abeceda šantí*, Mladé letá,
 Bratislava 1982

Abeceda neskáče

„Abeceda neskáče / a koláče neľúbi. / Keď sa
 so mnou hádať chceš, / pozri sa jej na zuby... /
 Keby ona skákala / a šantila ako šaľo, / všetko by
 sa pomiešalo. / lx – myks / a už by bol kiks.“
 (str. 5)

VLADIMÍR KARDELIS
 H. Rayová: *Julinkine starosti*, Mladé letá, Bratislava
 1986

Julinka má íst na návštevu

„Napokon prišla aj sobota! Ale figeľ, čo som si
 vymyslela, sa mi naraz aj podaril aj nepodaril.
 V piatok večer som si vzala zo škatule, ktorá je
 v jedálni, dva čokoládové cukríky: jeden plnený
 bielym krémom a jeden pistáciový. Zbadala som,
 že keď sa zjedla jeden za druhým, na jazyku sa
 vytvorí ten najlepší biely povlak. Mama volá taký
 jazyk povlečený a podľa nej znamená chorobu. Ale
 pozor, ten pistáciový cukrík treba zjesť ako druhý.
 Hneď zavčas ráno som sa pustila do cukríkov.
 Potom som vyplazila jazyk do zrkadla. Fantastické,
 taký jazyk, že by mi mohlo aj zle prísť od žalúdka.“
 (str. 80)

VLADIMÍR KARDELIS

Narodil sa 13. augusta 1944 v Kysáči v SFRJ.
 Študoval v rokoch 1964–1968 výtvarnú výchovu
 na Vysoké škole pedagogickej v Novom Sade,
 v rokoch 1968–1976 na Vysoké škole výtvarných
 umení v Bratislave v oddelení knižnej tvorby
 u prof. A. Brunovského. Venuje sa voľnej grafike
 a ilustrácii. Od roku 1968 žije v Bratislave.

Vystavené ilustrácie:

Š. Moravčík: *Abeceda šantí*, Mladé letá, Bratislava
 1982. Akvarel, papier. Majetok autora.
 V. Ferko: *Sincový kolotoč*, Mladé letá, Bratislava
 1985. Tempera, papier. Majetok autora.
 J. Tušiak: *Zelený zajko*, Mladé letá, Bratislava
 1985. Gvaš, papier. Majetok autora.
 H. Rayová: *Julinkine starosti*, Mladé letá, Bratislava
 1986. Tempera, papier. Majetok autora.

„Ilustrovat neznamená len zahrať výtvarnými
 prostriedkami variáciu na literárnu tému. To by nás
 skoro omrzelo. Ale vyjadrovať to, čo spisovateľ
 svojím výrazivom nemôže povedať, alebo je to
 zbytočné z literárneho hľadiska. Ilustrovat knižky
 pre deti znamená podnietiť ich fantáziu,
 obohacovať ich o nové vnemy, aby dojem z knihy
 bol ešte plnší. Ilustrovat knižky je rovnako
 vzrušujúci skok do neznáma, ako pri každej voľnej
 tvorbe“, vyjadril sa na sympóziu Bienále ilustrácií
 Bratislava 1981 prof. A. Brunovský, vedúci
 oddelenia knižnej tvorby na VŠVU v Bratislave.
 Brunovského poslucháči už vyše dvadsať rokov
 dopĺňajú autorskú základňu, ktorá na Slovensku
 výtvarne (ilustráciami) dotvára detskú knihu.
 Ideovo-estetickým poňatím i použitými výtvarnými
 prostriedkami rozširujú abecedu súčasnej
 slovenskej ilustrácie detských kníh. Aj keď pod
 vplyvom tradícií, školy i učiteľa prevláda ilustrácia
 založená na kresbovo-grafických technikách,
 uplatňujú sa aj štýlové tendencie opierajúce sa
 o maliarske poňatie ilustrácie, kde dominuje farba.
 Takého rodu je aj ilustračná tvorba pre deti

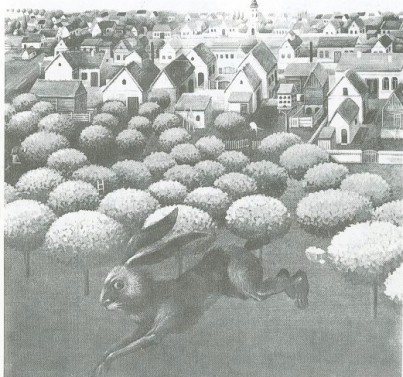
Vladimír Kardelis, pôvodom z Juhoslávie, absolventa Brunovského „speciálky“ na VŠVU v Bratislave (1976, spolu s Blažkom, Nágelom a Polakovičom).

Kardelisov ilustrátorský debut a následná výtvarná činnosť v sedemdesiatych rokoch sú spojené s prácou na leporelách a omalovánkach pre vydavateľstvo Mladé letá v Bratislave. Ilustruje aj knižné tituly pre Juhosláviu a prispieva pre tamojší detský časopis Pionier. Inklinácia k maliarstvu (podporovaná už počas štúdií na Pedagogickej fakulte v Novom Sade v SFRJ) i záujem dotvárať ilustráciami knihy pre najmladších výstili — popri tvorbe v oblasti voľnej grafiky, kde je spätosť so školením u Brunovského v jeho výtvarnej tvorbe najužšia — do osobitého ilustrátorského poňatia a štýlu v osemdesiatych rokoch. Výstava v Bibiane v Bratislave poukazuje na hlavné východiská a znaky tejto tvorby, ktorej sa chce Kardelis v budúcnosti venovať intenzívnejšie. Jedným z určujúcich kritérií Kardelisových ilustrácií je snaha o zrozumiteľnosť. Po zvolení si základného výtvarného zámeru (na základe prečítaného rukopisu) sa autor vracia späť k dejovým zložkám textu, aby hľadal a nachádzal jeho „adekvátny“ obrazový sprievod (H. Rayová: Julinkine starosti, Mladé letá 1986). Popri výraznej farebnosti sa na výslednom obraze podieľa aj voľná inšpirácia juhoslovanským insitným maliarstvom. V jeho výraze hľadá oporu pre výtvarnú konkretizáciu atmosféry evokovanej textom (J. Tušiak: Zelený zajko, Mladé letá 1985). Kardelissove ilustrácie, v súlade s narastajúcim trendom vo svetovej tvorbe (z pohľadu BIB), hľadajú vo svojom konkrétnom výtvarnom prejave oporu v pojmoch prostota – naivita – detská tvorba a vnímanie. Aké sú východiská i miera naivnej kvality v Kardelisovom ilustračnom prejave? Jeho tvorba ukazuje na východiská ľudového, presnejšie insitného maliarstva juhoslovanskej proveniencie (Generalič) a objavíme v nej tiež navitú zakotvenú vo zvláštnej stylizácii a čiastočne vo farebnom dekore, spojenú s vlastnou predstavou ilustrácie

ZELENÝ ZAJKO

JURAJ TUŠIAK

MLADÉ LETÁ

VLADIMÍR KARDELIS
J. Tušiak: *Zelený zajko*, Mladé letá, Bratislava 1985

Zelený zajko

„V lese hustom, / červenuškom, / sedí zajko s
jedným uškom / zeleným. / Vedľa neho / priateľ
jeho / sedí s uškom / červeným. / Aj chvostíky
pestré majú / a na svet sa usmievajú / očkom
lilavým: / zajko zelený / — celý splašený, / zajko
červený, / zajko modrý, / zajko čierny, / zajko žltý
/ / lesom blúdi! / Ak sa prizrieš, / zazdá sa ti, / že
je tu aj zajko zlatý. / Krútiš hlavou: „Čudná vec! /
Aký je to zverinec? / Skadiaľ prišiel / zajko žltý, /
kamže blúdi? / Či to slýchal / niekto
z ľudí? / Divný zajko, / krásny zajko / čierny, /
biely, / modrý, / žltý, / červený a zelený... / Kde
sa zrodil?“ / Na výtvarnom umení. Totižto
na kreslení.“
(str. 66–67)

(adresná komunikativnosť ilustrácie s detským čitateľom nie v humornej ale vo vážnej, premýšľavej, zamyslenej polohe).

„Typológia špecifických prístupov k naivite v ilustrácii kníh pre najmenších nám zhruba vymedzí prejav smerujúci k charakteru ľudového umenia, iné smerujúce k výrazu insitnej maľby, a prirodzene i také, ktoré sú zreteľne ovplyvnené detským výtvarným prejavom“, uvádza F. Holešovský (sympóziom BIB '79). Kardelis východisko svojej ilustračnej koncepcie a výrazu opiera o insitnú maľbu. Vo voľnej zviazanosti s jej uznávanými zákonitostami, dôsledne dodržiava iluzórne, trojrozmerné chápanie obrazového priestoru a akcentuje určitú „obrazovú atmosféru“ prostredníctvom farebného ladenia kompozície. Na tejto báze hľadá Kardelis svoje vlastné možnosti ilustračného výrazu, vyhýbajúc sa (nie vždy celkom úspešne) nástrahám triviálneho a ľúbivého prejavu naivite insitnej maľby.

Kardelisa však nemožno radíť do toho prúdu ilustrácie, ktorej poloha cieľavedome vyrastá na úsilí o „znaivnenie“ ilustrácie. V jeho špecificky poňatej maliarskej ilustrácii (nachádzame príbuznosti s tvorbou B. Baláza — H. Zelínová: *Vlnky – žblnky*, ML 1987) hrá dominantnú úlohu jeho vlastné estetické chápanie obrazového sprievodu knihy, ktoré sa opiera o dej textu a akcentuje prvky vizuálnej názornosti, komunikačnej zrozumiteľnosti a evokuje maliarskymi prostriedkami adekvátnu náladu k textu. Nekomplikovaná výtvarnosť a úprimnosť výpovede sú ďalšie komponenty Kardelisových ilustrácií. S ohľadom na vekovú kategóriu čitateľa, pre ktorého sú určené, predstavujú svojrázny vstup detí do sveta výtvarných predstáv a foriem.

Andrej Švec